HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' א) [א]מה בין פסח הראשון לשני הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית הראשון טעון הלל באכילתו והשני אינו טעון הלל באכילתו זה וזה טעון ב) הלל בעשייתן ונאכלין צלי על מצה ומרורים ודוחין את השבת: **גמ'** ת"ר [1]ככל חוקת הפסח יעשו אותו במצוה שבגופו הכתוב מדבר מצוה שעל גופו מנין ת"ל [2]על מצות ומרורים יאכלוהו יכול אפילו מצות שלא על גופו ת"ל [1]ועצם לא ישברו בו מה שבירת העצם מיוחד מצוה שבגופו אף כל מצוה שבגופו איסי בן יהודה אומר [1]יעשו אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר אמר מר יכול אף מצוה שלא על גופו הא אמרת במצוה שבגופו הכתוב מדבר ה"ק השתא דאמרת על מצות ומרורים יאכלוהו אלמא יעשו אותו לאו דוקא הוא אימא הוה ליה כפרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואפילו כל מילי נמי קמ"ל איסי בן יהודה האי עצם מאי עביד ליה מיבעי ליה ג)לאחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח ורבנן האי יעשו אותו מאי עבדי ליה מיבעי ליה ד)שאין שוחטין את הפסח על היחיד ה)דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן ת"ר ככל חוקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון אסור בבל יראה ובל ימצא כך שני אסור בבל יראה ובל ימצא ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו ואין לי אלא מצות עשה מצות [ג]ל"ת מנין ת"ל [1]לא ישאירו ממנו עד בקר ואין לי אלא מצות ל"ת שניתק לעשה [ד]מצות ל"ת גמור מנין ת"ל [3]ועצם לא ישברו בו מה הפרט מפורש מ"ע ול"ת שניתק לעשה ול"ת גמור אף כל מ"ע ול"ת שניתק לעשה ול"ת גמור בכלליה דמצות ומרורים מאי קא מרבי צלי אש בפרטיה מאי ממעיט ליה השבתת שאור איפוך אנא מצוה דגופיה עדיף בכלליה דלא ישאירו ממנו עד בקר מאי קא מרבה ליה לא תוציא ממנו ו)(דדמי ליה דהאי מיפסל בנותר והאי מיפסל ביוצא) בפרטיה מאי קא ממעט ליה לא יראה ולא ימצא ז)(דדמי ליה דהאי אינו לוקה דהוה לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה דהוה ליה לאו שניתק לעשה) איפוך אנא מצוה דגופיה עדיף בכלליה דעצם לא ישברו בו

מאי

מתני' מלה וחמץ יש לו בבית. בגמ' יליף לה לטעמא דכולה מתניתין: (א) **גמ' ככל חוקת הפסח וגו'.** בפסח שני כתיב: **אותו.** משמע גופו: **במלות שבגופו הכתוב מדבר.** לא ריבה את השני לדין ראשון אלא במלות שבגופו כגון סדר עבודותיו ואכילת צלי אבל לא למלות שאינן בגופו כגון השבתת שאור: **מלות שעל גופו מנין.** כגון מלה ומרור שהן דברים אחרים ובאין חובה לו: **יכול אף מלות שלא על גופו.** כגון השבתת שאור ולקמיה פריך מנא תיתי והאמרת אותו משמע מלוה שבגופו: **מה שבירת העלם מיוחדת.** לקמן יליף לה בפרט וכלל דפרטי כתיבי ברישא והדר כלל על מלות ומרורים יאכלוהו וכן לא ישאירו ממנו עד בקר ועלם לא ישברו בו פרטי ככל חוקת הפסח יעשו אותו כלל ולקמיה מפרש לה: **איסי בן יהודה אומר.** אינו לריך לא ישברו לכך אלא ללימוד אחר כדלקמן דאותו מלוה שבגופו משמע: **הא אמרת אותו במלוה שבגופו** גרסי': **ה"ק השתא.** דכתיב מלות ומרורים ואיתרבי מלוה שאינה גופו אלמא אותו לאו דוקא: **והוה ליה פרט וכלל.** דפרטי כתיבי ברישא: **ואימא נעשה כלל מוסיף על הפרט.** ואיתרבי כל מילי אפילו השבתת שאור שאינה על גופו: **קמ"ל.** ועלם לא ישברו דלא תדרוש כלל מוסיף על הפרט לרבויי כל מילי אפי' השבתת שאור דאם כן כל הני פרטי למה לי אלא להכי כתבינהו לכולהו למידרש תוספתא דכללא אכל חד וחד ומרבי דומיא דפרטי ותו לא וכולהו פרטי הוו דגופו ודעל גופו והיינו דקאמר תנא דפרטי ועלם לא ישברו ממעט מלות שלא על גופו כגון לא תשחט על חמץ כדלקמן) ולקמן בברייתא מפרשי מאי מרבי כללא דכל חד וחד ומאי ממעט פרטא: **מאי עביד ליה.** מככל חוקת הפסח נפקא ליה דהא לדידיה אותו דוקא וממעט שלא על גופו וממילא מתרבה שבירת עלם דהא מלוה שבגופו היא. ותמיהא לי אמאי לא בעי נמי לא ישאירו לאיסי מאי עביד ליה דהא מלוה שבגופו היא: **מיבעי ליה אחד עלם כו'.** דהכי דרשינן בכילד לולין (לעיל דף פה.) כשהוא אומר ועלם לא ישברו בפסח שני שאין ת"ל הוי א' עלם כו': **ורבנן.** דאמרי אותו לאו דוקא למאי איכתב: **שאין שוחטין.** פסח שני על היחיד שנדחה לו להכי כתב יעשו לשון רבים דכמה דאפשר לאהדורי אחר טמא חבירו להמנותו עמו מהדרינן כגון לטמא אחד בשרץ ואיידי דכתיב יעשו כתיב אותו דאע"ג דכתיב ברישא יעשו אותו אי לא כתביה זימנא אחריתי הוה אמינא אורחיה דקרא הוא: **ת"ל על מלות ומרורים וגו'.** והדר כתיב כללא עליה לרבויי דומיא דידיה וכל מילי לא אמרינן דנירבי דא"כ כל הני פרטי למה לי ופרטא ממעט דכוותיה כדמפרש לקמן דכללא דכל חוקת הפסח מהדרינן אכולהו פרטא לרבויי בכל פרטא דומיא דידיה ולמעוטי מפרט' נמי דומיא דידיה ומחד מפרטיה ממעטינן בל יראה ובל ימלא לקמן ובברייתא רמוזי מרמזא ואזלא כללי מאי מרבו ופרטי מאי ממעטי ודכוותיה מרבו וממעטי: **ואין לי.** שיהא כלל מוסיף אלא על הפרט של עשה מלות ומרורים דכוותיה צלי אש שהוא מ"ע ופרט נמי ממעט דכוותיה השבתת שאור: **ל"ת מנין.** שירבה הכלל וכן הפרט ימעט ל"ת ת"ל לא ישאירו ממנו עד בקר וכתיב כללא לאהדורי עליה לרבויי דכוותיה לאו הניתק לעשה ולמעט בפרטיה לא יראה ולא ימלא דלאו שניתק לעשה נינהו כדמפרש במסקנא: **ואין לי אלא כו' ל"ת גמורה מנין.** שירבה [הכלל] וימעט פרט ת"ל לא ישברו וכתב כללא לאהדורי עליה לרבויי דכוותיה בכללא ולמעוטי דכוותיה בפרטא כדלקמן: **בפרטיה מאי קא ממעט.** דכל פרטא משמע מיעוטא דכוותיה דהכי משמע האי ולא מידי אחרינא השבתת שאור דהויא נמי כמלות עשה: ל"ת דמותיר לאו הניתק לעשה הוא דכתיב גבי ראשון [שמות יב] והנותר ממנו וגו': **לא תוליא.** לאו הניתק לעשה הוא דכתיב [שם] בבית אחד יאכל לא תוליא וגו' ומשמע לא תוליא לאוכלו אלא בבית אחד יאכל בעמוד והחזר קאי אם הוליאו ולית ליה להאי תנא הא דתני בכילד לולין (לעיל פה. ח) האוכלו הרי זה בל"ת דובשר בשדה טרפה (שמות כב) אלא מותר להחזירו ולאוכלו: **ולא יראה.** ואם נראה תשביתוהו לעולם הוא בעמוד והשבת כל ימות המועד: **בכלליה דעלם לא ישברו בו.** דמרבי לא תעשה גמור:

מה בין ראשון לשני. בתוספ' (פרק ח) קתני נמי הראשון נשחט בג' כיתות ואין השני נשחט בג' כיתות והכא תנא ושייר דשייר נמי ביקור ד' ימים דליתיה בשני כדאמר בגמ' (דף צו.) ובתוספתא דלא קתני ביקור דלא קחשיב אלא הנך שנוהגין בפסח לבדו א וביקור נוהג נמי בתמיד:

ואיסי בן יהודה עצם לא ישברו בו מאי עביד ליה. תימה לאיסי לא ישאירו ממנו עד בקר מאי עביד ליה דהא לדידי' לא לריך למעוטי בל יראה דמאותו מפיק מלוה שלא על גופו:

מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד. קשה לרשב"א דתיפוק ליה מככל חקת הפסח וראשון נפקא לן בפרק האשה (לעיל דף נא.) דאין שוחטין אותו על היחיד מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד וי"ל דלית ליה ההיא דרשה ובפסח ראשון נפקא ליה משום דלא גרע מפסח שני:

בכלליה דמצות ומרורים מאי קמרבי צלי אש. משמע משום מלות ומרורים דקאי כללא עליה מרבינן צלי אש ותימה כיון דפרט וכלל הוא בלא מלות ומרורים מרבינן צלי אש וכל מילי אפילו השבתת שאור ומפרטי ממעטי מכל חד וחד חדא מילתא כדאמר בריש מרובה (ב"ק דף סג:) דמסיק על כל דבר פשע כלל ריבויא וכל הני פרטי למה לי חד למעוטי עבדים כו' ויש לומר דודאי בלא מלות ומרורים ידעינן צלי אש ט) מכללא ומלות ומרורים לא אתא אלא למעוטי השבתת שאור ולא נקט האי לישנא בכלליה דמלות ומרורים מאי קמרבי צלי אש אלא משום דבעי למיפרך ואיפוך אנא:

לא תוציא מן הבית. פי' בקונט' דלאו הניתק לעשה הוא דכתיב בבית אחד יאכל לא תוליא משמע לא תוליא לאוכלו בבית אחר אלא בבית אחד יאכל בעמוד והחזר קאי אם תוליאו וקשה לר"י היכי חשבינן ליה לאו הניתק לעשה והא לאו שקדמו עשה הוא ולא חשיב לאו הניתק לעשה כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (דף טו.):

בפרטיה קא ממעיט בל יראה. כאן משמע כמו שפירש ר"י בכל שעה (לעיל כט:) י) דלא יראה הוי ניתק לעשה:

פסח

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"י מהלכות ק"פ הלכה טו:
יד ב מיי' פ"ב מהלכות ק"פ הלכה ג:
טו ג ד מיי' פ"י מהל' ק"פ הלכה טו:

◆

רבינו חננאל (המשך)

לקיומיה כי האי גונא, ודחי לא תעשה. הלכך לא אתא ועצם לא תשברו בו אלא למעוטי מצוה שלא על גופו. ותיפוק לי[ה] האי סברא מיעשו אותו, ההוא בא ללמד דוקא רבים, מכאן שאין שוחטין את הפסח על היחיד מבעי ליה, דוקא יעשו רבים אבל יחיד לא, מכאן שאין שוחטין את הפסח על היחיד. ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון כו'. פי' מצאנו דפסח שני שכתוב בין הערבים יעשו אותו זהו כלל, פרט על מצות ומרורים יאכלוהו, ועוד כתיב לא ישאירו ממנו עד בקר, וכתיב עוד ועצם לא ישברו בו, חזר וכלל ככל חקת הפסח יעשו אותו, נמצא כלל (כו')[ג'] פרטים וכלל, ואנו דורשים בכל אחד ואחד כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. הלכך בין הערבים יעשו אותו כלל. על מצות ומרורים יאכלוהו פרט, ככל חקת הפסח יעשו אותו חזר וכלל. עכשיו באין לדון כעין הפרט, מה הפרט מפורש על מצות יאכלוהו דהיא עשה גרידתא, אף אני ארבה דחייב לאכלו צלי דהוא עשה גרידתא, וממעט השבתת שאור דאע"ג דהוא עשה גרידתא אינו על גופו. ומכלליה לא ישאירו דהוא לאו שניתק לעשה, שנאמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו, ריבה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה שהוא כעין הפרט, שזה נפסל בנותר וזה נפסל ביוצא, וממעט לא יראה לך שאור דדמי ליה, דהא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וזה לאו שאין בו מעשה. ואע"ג דדמי ליה ממעיט ליה דהאי לא יראה לך שאור לית ליה בגופיה דפסח מכלליה דעצם לא תשברו בו, דהוא לאו שחייבין בו מלקות, ריבה אל תאכלו ממנו נא דהוא לאו שחייבין מלקות כיוצא בו בגופיה דפסח, וממעט לא תשחט על חמץ דאע"ג דהוא לאו שחייבין עליו מלקות, ליתיה כעין הפרט דהא ליתיה בחוביה בגופיה דפסח. ובהני כולהו כללי ופרטי דדרשינן אמרינן ואפוך אנא. ופרקינן מסתברא הני מצוה דבגופיה והני ליתנהו בגופיה כדפרשינן להו כל חדא וחדא. לישנא אחרינא ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו, יכול כשם שהראשון כו' אמרי בכלליה דכתיב ככל חקת הפסח מאי מרבה מצוה שבגופו והיא צלייתו באש, בפרטו ממעט השבתת שאור. בכלליה דלא ישאירו ממנו קא מרבי לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה דדמי ליה, דהאי מיפסל בנותר והאי

◆

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' יומא כט. סד"ה אלא], ב) טעונין. יעב"ץ, ג) [לעיל פה.], ד) [לעיל נא. וש"נ], ה) ס"א ל"ג, ו) ס"א ל"ג, ז) [ע"ב], ח) [ועי' בפרש"י דהתם ד"ה ה"ז בל"ת], ט) ס"א צלי אש מכלליה, י) תוס' ד"ה רב אשי,

◆

תורה אור השלם

1. לֹא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: במדבר ט יב
2. בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: במדבר ט יא
3. בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ: שמות יב מו

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלה וכו' דכולה מתניתין הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה צלי דאתרבי מכלליה דמצות ומרורי' הס"ד:

◆

מוסף רש"י

אחד עצם שיש בו מוח. ולא אמרינן ליתו עשה דואכלו את הבשר וידחה את לא תעשה **דשבירה** (לעיל פה.).

◆

מוסף תוספות

א. ולא בשאר קרבנות. תוס' שאנץ.

◆

רבינו חננאל

מתני' מה בין הראשון לשני הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית. ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו במצוה שבגופו כגון צלייתו. מצוה שעל גופו ואינה בגופו עצמו מנין, ת"ל על מצות ומרורים. יכול אף מצוה שנוהגת בפסח ואינה לא בגופו ולא על גופו של פסח כגון השבתת שאור, ת"ל ועצם לא תשברו בו מה שבירת עצם כו'. ואקשינן אמאי צריך קרא למעוטי (מצה) [מצוה] שלא על גופו כגון השבתת שאור, והוא כתיב ככל חקת הפסח יעשו אותו, ואוקימנא במצוה שבגופו הכתוב מדבר כגון צלייתו, מכלל שבמצוה אחרת אינה נוהגת בו. ושנינן הכי קאמר השתא דאתא על מצות ומרורים יאכלוהו ורבי אפי' מצוה שעל גופו, אלמא אין דפשטא ככל חקת הפסח במצוה שבגופו לאו דוקא הוא, הוא"ל ואפקיה קרא אימא אפי' מצוה שלא על גופו תהא נוהגת בו. קמ"ל ועצם לא תשברו בו מה מצוה שעל גופו אף מצוה שלא על גופו כגון השבתת שאור שאור וחמץ וכיוצא בהן לא. ואיסי בן יהודה האי ועצם לא ישברו בו מאי ליה, שאין שוברין בו כל עצם בין יש בו מוח בין אין בו מוח. ות"ק סבר לה כר' דאמר מבעוד יום אין בו משום שבירת עצם, הלכך כיון דאיפשר ליה למתבריה מבעוד יום ולאפוקיה למוחיה ולמיכליה בלילה, לא אתי עשה דאיפשר

מיפסל ביוצא, בפרטיה ממעט לא יראה ולא ימצא דדמי ליה, דלא ישאירו ממנו לא לקי דהוה ליה לאו שניתק לעשה, לא יראה ולא ימצא נמי לא לקי דהוה ליה לאו שאין בו מעשה. הלכך בכלליה ועצם לא תשברו בו